

Сущенко Лариса Олександрівна

доктор педагогічних наук, професор
завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти
Запорізький національний університет, м.Запоріжжя, Україна
zcpu@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0002-6119-9151>

Андрющенко Олена Олександрівна

кандидат педагогічних наук
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти
Запорізький національний університет, м.Запоріжжя, Україна
androlena@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0002-3625-1595>

Сущенко Павло Романович

здобувач фахової передвищої освіти III курсу
Відокремлений структурний підрозділ «Економіко-правничий фаховий коледж» Запорізького національного університету, м.Запоріжжя, Україна
psushchenko@gmail.com

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА: ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. Мета статті – розкрити теоретичні засади процесу цифрової трансформації закладів вищої освіти в умовах діджиталізації суспільства; визначити й науково обґрунтувати організаційно-педагогічні умови формування цифрової компетентності майбутніх педагогів. Методи дослідження: аналіз, синтез і систематизація наукової літератури з педагогіки, психології, енциклопедично-довідкових, навчально-методичних видань, інформаційних ресурсів мережі Інтернет – для з'ясування, порівняння й зіставлення підходів у напрямі окресленої проблеми. У статті розкрито й науково обґрунтовано теоретичні засади процесу цифрової трансформації закладів вищої освіти в умовах діджиталізації суспільства, що полягає в переорієнтації сучасного педагога на глибоке усвідомлення ним нових, конкурентно орієнтованих вимог до його професійної діяльності: готовність до максимального використання цифрових інструментів, які підвищують ефективність освітнього процесу; запровадження дистанційних освітніх інновацій на основі нових можливостей цифрових технологій; опанування нових методів викладання; створення діджитал-простору – середовища із потужним потенціалом забезпечення освітньої діяльності особистості. Розвиток цифрової грамотності населення держави визначено як одне із пріоритетних завдань на шляху до прискореного розвитку цифрової економіки, а цифрову компетентність – одну із ключових, необхідних кожній сучасній людині для успішного конкурентоздатного життєтворення й самореалізації в цифровому соціумі. Доведено, що інформаційно-комунікаційні технології спрямовані на розвиток та удосконалення компетентностей майбутніх педагогів, надаючи їм конкурентні переваги: швидкості, тобто динамізму пізнавальної діяльності; мотивації (заохочення здобувачів вищої педагогічної освіти до самостійного пізнання нового); доступності інформації, що спрощує опанування процесу навчання; міждисциплінарного контенту. Визначено: успішне формування цифрової компетентності майбутніх учителів може бути ефективним за реалізації організаційно-педагогічних умов, зокрема: сукупність стійких мотивів у майбутніх учителів, що виражають спрямованість особистості до опанування цифровою компетентністю; проектування цифрового освітнього середовища через запровадження ІКТ, спрямованого на успішне розв'язання професійних ситуацій і завдань з високою продуктивністю; організація оптимальної комунікативної взаємодії усіх учасників освітнього процесу на суб'єкт-суб'єктних засадах у діджитал-просторі.

Ключові слова: цифрова трансформація, діджиталізація, цифрова компетентність, майбутні вчителі, діджиталізоване суспільство.

Вступ. В умовах європейської інтеграції України діджиталізація стала тією рушійною силою, тим пусковим механізмом, зумовивши, системні трансформаційні зміни абсолютно в усіх сферах суспільного життя. Зрозуміло, що освіта, як один із видів суспільно організованої людської діяльності, також не може залишитись осторонь цього процесу. Тому особливого значення набуває питання переорієнтації сучасного педагога на глибоке усвідомлення ним нових, конкурентно орієнтованих вимог до його професійної діяльності: готовність до цифрової трансформації освітнього процесу; здатність ефективно використовувати інфокомунікаційні технології; реалізація концепції випереджальної освіти; запровадження перспективних передових технологій, спрямованих на розкриття творчого потенціалу особистості; створення інтерактивного цифрового інформаційного

простору тощо.

Актуальність порушеної проблеми зумовлена пріоритетністю невідкладного завдання переходу від традиційної освіти до цифрової, передбачаючи цифрову трансформацію вищої освіти із побудовою принципово нового формату освітнього середовища. А вже сьогодні, як ніколи, для професійного зростання фахівців освіти актуальним є формування цифрових навичок та розвиток їх умінь використовувати в професійній діяльності; розвиток навичок «soft skills» на цифровому проектно орієнтованому базисі, що сприятиме побудові діалогу, співпраці між усіма учасниками освітнього процесу при виконанні творчих завдань, здійснюючи пошук рішень у проблемних ситуаціях та, набуваючи навичок аналітичного й критичного мислення.

Отже, стає зрозумілим, що перехід до інформа-

ційного суспільства зумовлює якісні зміни у системі освіти, а феномен інформаційно-комунікаційних технологій є фундаментальною вимогою і викликом сьогодення, прискорюючи упровадження технологій у вищій школі, рівень розвитку цифрової грамотності, як викладачів, так і здобувачів вищої освіти відповідно до Рамки цифрових компетентностей для громадян. З огляду на це, успішна фахова діяльність сучасного педагога вимагає сформованості високого рівня його професійної компетентності. Серед ключових компетентностей, якими мають оволодіти майбутні вчителі в умовах сьогодення, цифрова має пріоритетне значення.

Низка державних нормативно-правових документів підтверджує вектор інформаційної спрямованості освітнього процесу, зокрема: Закони України «Про освіту» (2017), «Про повну загальну середню освіту» (2020), «Про вищу освіту» (2014); Концепція розвитку цифрових компетентностей до 2025 року (2021); Рамка цифрових компетентностей для громадян (2021), які окреслюють виклики сьогодення стосовно розвитку цифрових компетентностей, визначаючи шляхи їх подолання й очікувані результати від її упровадження; закладають підґрунтя для створення національної стратегії та стратегічного плану дій щодо розвитку цифрових компетентностей у суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ґрунтовною основою дослідження є наукові доробки, в яких презентовано:

- концепції розвитку інформаційного суспільства, що аргументують соціально-культурну сутність інформатизації та її вплив на систему освіти (В. Биков, А. Гуржій, М. Дагман, М. Кириченко, В. Кремень, Ю. Максименко, Л. Мастерман, В. Олійник);
- теоретичні обґрунтування і методичні розробки для реалізації інформаційно-комунікаційних технологій в освітній сфері України (В. Биков, Р. Гуревич, М. Жалдак, Ю. Жук, М. Лещенко, С. Литвинова, О. Овчарук, В. Олійник, Л. Панченко, О. Пехота, О. Співаковський, О. Спін, М. Шишкіна);
- проблеми діджиталізації освітнього процесу (І. Варжанський, Г. Жосан, В. Залізко, А. Малахов, Н. Тимошенко, В. Тогобицька);
- теорії розвитку цифрової грамотності педагогів (І. Воронікова, П. Габовський, Г. Дегтярьова, О. Захар, С. Литвинова, Н. Морзе, Л. Чернікова);
- питання формування інформаційної компетентності особистості (Н. Баловсяк, І. Кисла, Н. Меджибовська, Л. Петухова, П. Рейман, О. Спін, Л. Шевчук, О. Якевич);
- наукові засади професійної підготовки майбутніх учителів (В. Андрющенко, І. Бех, С. Гончаренко, М. Гриньова, І. Зязюн, І. Коцан, В. Кремень, Н. Ничкало, І. Підласий, О. Пехота, О. Савченко, Л. Хомич).

Отже, аналіз недоліків у процесі формування цифрової компетентності майбутніх учителів, соціальна значущість та актуальність порушеної проблеми, недостатній рівень її розроблення й наукового обґрунтування зумовили вибір теми наукового дослідження.

Мета статті – розкрити теоретичні засади процесу цифрової трансформації закладів вищої освіти в умовах діджиталізації суспільства; визначити й науково обґрунтувати організаційно-педагогічні умови формування цифрової компетентності майбутніх педагогів.

Методи дослідження: аналіз, синтез і систематизація наукової літератури з педагогіки, психології, енциклопедично-довідкових, навчально-методичних видань, інформаційних ресурсів мережі Інтернет –

для з'ясування, порівняння й зіставлення підходів у напрямі окресленої проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах сьогоденних реалій політику України до 2025 року спрямовано на визначення й реалізацію нових довгострокових цілей, сприяючи сталому розвитку країни, а також забезпеченню стійкої цифрової трансформації.

Серед найбільш важливих досягнень у сфері цифрового розвитку експерти називають: появу Міністерства цифрової трансформації України, створення та підвищення законотворчої активності Комітету цифрової трансформації України, запуск порталу державних послуг та мобільного застосування «Дія», збільшення кількості електронних публічних послуг, розвиток сфери електронних комунікацій та вдосконалення системи надання електронних довірчих онлайн, збільшення кількості ініціатив у сфері цифрової освіти, розробка стратегії («дорожньої карти») інтеграції України до Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу [1].

Слід підкреслити, що Україна схарактеризувала цифрову трансформацію як пріоритетну політику, визнаючи її майбутнім «драйвером» державної економіки. Так, до вагомих досягнень у сфері розвитку електронних навичок (e-Skills) належить запуск освітньої онлайн платформи «Дія. Цифрова освіта»; випуск освітніх серіалів з розвитку цифрових навичок; просування ініціативи «Дія City»; впровадження послуги «eМалютко»; започаткування традиції проведення мультистейкхолдерних консультацій для прийняття рішень із залученням громадськості та бізнесу; сприяння розвитку сфери застосування штучного інтелекту та ін.

Зазначимо, що до початку 2018 р. конструктивні «цифрові навички та компетентності» взагалі не згадувався в офіційно прийнятих нормативно-правових актах в Україні. Певний прорив у даному контексті відбувся після затвердження Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки, яка окреслила більш конкретні кроки у напрямі розбудови системи для підвищення цифрової грамотності населення України, зокрема: 1) внесення змін до реєстру професій та розроблення програми впровадження цифрових спеціальностей у відповідні учбові програми профільних навчальних закладів; 2) розроблення проекту акту щодо розвитку цифрових навичок громадян та модернізації систем дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), вищої освіти та освіти дорослих, у тому числі з урахуванням моделей державноприватного партнерства та створення відповідних стимулів для розвитку неформальної освіти [2].

Отже, розвиток цифрової грамотності населення держави визначено як одним із пріоритетних завдань на шляху до прискореного розвитку цифрової економіки, а цифрову компетентність – одну із ключових, необхідних кожній сучасній людині для успішного конкурентоздатного життєтворення й самореалізації в цифровому соціумі.

Звідси стає зрозумілим, що одним із викликів діджиталізованого суспільства є готовність сучасного вчителя до цифрової трансформації освітнього процесу, успішно й системно застосовуючи високотехнологічні досягнення у професійній діяльності.

Квінтесенцією переформатування/трансформації всіх сфер діяльності для суспільства України стала пандемія COVID-19. Так, за даними ООН, вона створила найбільший зрив освітніх систем за всю

історію, торкнувшись майже 1,6 мільярда учнів у понад 190 країнах та на всіх континентах. Закриття шкіл та інших навчальних приміщень вплинуло на 94% світової студентської спільноти, до 99% у країнах з низьким та середнім рівнем статків населення [3, с. 2].

Саме у цей період світова спільнота розпочала спроби активного пошуку шляхів подолання цієї кризи, яка набула не тільки національного, але й міжнародного значення. Відповідно, було розпочато масштабні перетворення із формуванням нових вимог до навчального процесу закладів дошкільної, загальної середньої та вищої освіти абсолютного нового зразка з урахуванням трансформації освітнього середовища відповідно до особливостей технологічних засобів і можливостей людини, яка використовує їх. У цілому, дослідники питань упровадження ІКТ акцентують на сучасному рівні освіти Digital Learning 2.0, у межах якого нові технології та гейміфікація надають змогу забезпечити суттєве підвищення якості освіти.

Як зазначає колектив авторів монографії «Теоретико-методологічні засади інформатизації освіти та практична реалізація інформаційно-комунікаційних технологій в освітній сфері України» інформатизація освіти, широке використання у ній інформаційно-комунікаційних технологій, особливо адаптивних, що ґрунтуються на підходах штучного інтелекту, розширює можливості здобувачів стосовно вибору індивідуальних освітніх траєкторій, самовизначення в особистісному розвитку та у формуванні і досягненні кар'єрних цілей особи, це актуалізує медіа самоосвіту [4, с. 168].

На думку науковців, широкомасштабна інтеграція в освітній процес ІКТ, що забезпечить доступність до більш інформаційно-ємного освітнього контенту, сприятиме розвитку як самостійності здобувачів освіти, так і їхніх природних задатків, обдарувань, життєвих інтересів. Це, своєю чергою, створить умови для реалізації принципу людиноцентризму та педагогічного закону зв'язку складності і самостійності в освіті (за яким вищий за складністю освітній рівень потребує прояву більшої самостійності в його опануванні). Здобувачі зможуть освоювати конкурентоспроможну освіту та водночас бути конкурентно самодостатніми, адаптивними і креативними. У такий спосіб формуватиметься ключова компетентність – здатність навчатися упродовж життя, яка вже зараз значно актуальніша, порівняно з навченістю наперед, на все життя [4, с. 167–168].

За теорією видатних учених у сфері цифрової трансформації освіти і науки, моделювання, аналізу й управління соціально-економічними об'єктами та процесами, проєктного менеджменту В. Бикова й О. Букова, цілі навчання докорінно змінилися. Як зазначають автори, «... Нині це щось більше, ніж просто знання і нові можливості. Новою валютою (цінністю) стали навички (skills) або компетентності. Ми не можемо придбати так звані «соціальні навички» (soft skills), просто переглядаючи відео і беручи участь у вікторинах. Нова парадигма цифрового навчання вимагає перегляду традиційних підходів» [5, с. 13].

Підводячи підсумок вищезазначеному, слід підкреслити, що виклики сучасності, породжені діджиталізацією, це – стратегічна мета упровадження перспективних ІКТ в усі сфери діяльності людини. І, перш за все, це має бути система освіти. Адже це – фундаментальна вимога і виклик сьогодення, найпотужніший потенціал забезпечення якісної освітньої діяльності, набутті цифрової грамотності особистос-

ті тощо.

Слід наголосити, що цифрова трансформація вищої освіти перебуває нині на порозі величезних перетворень, які обумовлені подальшою інтеграцією нових технологій в освітній процес, забезпечуючи принципово новий формат освітнього середовища, що гарантуватиме зручність, корисність і якісно побудовані платформи й сервіси, сприяючи формуванню ключових компетентностей майбутніх учителів, так необхідних у цифровому світі.

Дійсно, діджиталізація освіти має як позитивні, так і негативні аспекти. Так, в умовах діджиталізації викладач має можливість і повинен використовувати у своїй професійній діяльності різноманітні інтернет-технології, які підвищують ефективність освітнього процесу та сприяють покращенню підготовки висококваліфікованих фахівців. Серед таких інтернет-технологій: соціальні мережі, веб-сайти, персональні блоги, онлайн-матеріали, групові чати, електронна пошта, освітні платформи та сервіси, мобільні додатки тощо, які відкривають викладачу доступ до надання різноманітних освітніх послуг, навчальної інформації, дистанційних курсів, олімпіад та конкурсів, бібліотек, текстових сховищ, інтерактивних енциклопедій та словників, онлайн-перекладачів, віртуальних музеїв та виставок, державних інформаційних ресурсів, пошукових систем та каталогів, енциклопедій та ін. [6, с. 38].

Підсумовуючи, зазначимо: аналіз науково-педагогічних джерел довів складність і багатоаспектність досліджуваного феномену. Інформаційно-комунікаційні технології спрямовані, перш за все, на розвиток та удосконалення компетентностей майбутніх педагогів, надаючи їм конкурентних переваг: швидкості, тобто динамізму пізнавальної діяльності; мотивації (заохочення здобувачів вищої педагогічної освіти до самостійного пізнання нового); доступності інформації, що спрощує опанування процесу навчання; міждисциплінарного контенту. Тому діджитал-простір стає не просто простором передачі знань, а місцем розвитку людської активності, кардинальної особистісної професійної модернізації, розвитку професійних умінь, навичок, компетентностей у взаємодії з реаліями цифрового середовища, коли освітній процес стає більш персоналізованим і доступним, спрямованим на розкриття творчого потенціалу кожної особистості.

Слід підкреслити, за логікою дослідження ми наблизились до більш ширшого аспекту цієї проблеми. Ідеться про фактори впливу на ефективність використання цифрових інструментів у процесі професійної підготовки майбутніх учителів.

Концептуальні засади формування цифрової компетентності майбутніх педагогів у процесі фахової підготовки вибудовувались на базі наступних положень:

- мотиваційні структури у професійній підготовці фахівців (М. Вієвська, С. Дергун, М. Заброцький, Ю. Іванова, Л. Красовська, О. Леонтєв, О. Литовченко, Л. Овсянецька, І. Русинка, В. Семиченко, Т. Чаусова, Л. Яременко);
- гуманізація професійної освіти (В. Андрущенко, Г. Балл, І. Бех, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Ничкало, В. Рибалко, М. Романенко, О. Романовський, О. Рудницька, В. Солодков, В. Сухомлинський, А. Сущенко);
- особливості та функціонування особистісно орієнтованих технологій в освітньому процесі (В. Андрущенко, Г. Балл, І. Бех, С. Бондаревська, І. Зязюн, С. Калашнікова, О. Пехота, В. Семиченко, Т. Сущенко, І. Якиманська);

– реалізація інформаційно-комунікаційних технологій в освітній сфері (В. Биков, О. Буров, А. Гуржій, Р. Гуревич, М. Жалдак, В. Кравченко, М. Лещенко, С. Литвинова, О. Овчарук, В. Олійник, О. Пінчук, О. Спірін, Л. Тимчук, М. Шишкіна);

– теоретико-методичні засади професійно-педагогічної комунікації (С. Амеліна, І. Бех, Н. Волкова, В. Гриньова, І. Зязюн, С. Кожушко, А. Курінна, О. Савченко, В. Семиченко, В. Сластьонін, Т. Яценко).

Наведені міркування й теоретично-концептуальні резюме надають можливість узагальнити вищокреслені підходи й навести авторське бачення впливу організаційно-педагогічних умов на ефективність використання цифрових інструментів у процесі професійної підготовки майбутніх учителів, зокрема: сукупність стійких мотивів у майбутніх учителів, що виражають спрямованість особистості до опанування цифровою компетентністю; проектування цифрового освітнього середовища через упровадження ІКТ, спрямованого на успішне розв'язання професійних ситуацій і завдань з високою продуктивністю; організація оптимальної комунікативної взаємодії усіх учасників освітнього процесу на суб'єкт-суб'єктних засадах у діджитал-просторі.

1. Сукупність стійких мотивів у майбутніх учителів, що виражають спрямованість особистості до опанування цифровою компетентністю

Мотиваційна складова є тією домінантою в структурі цифрової компетентності майбутніх учителів, що забезпечуватиме не хаотичну активність особистості педагога, а концентруватиме всі її сили й засоби для розв'язання пріоритетних завдань.

Така домінанта, на думку відомого психолога І. Русинки, «має стати центром тяжіння всіх мислимих і немислимих сил людини, поглинати ці сили, розкручувати, неначе центрифуга, всю «начинку» психічного, перемелювати його зміст, лити, як справжній сталевар, утворювати місиво в потрібній тільки їй одній формі» [7, с. 50].

Аналіз наукової літератури засвідчив, що дослідники проблем мотивації трактують поняття «мотивація», як: складне системне утворення, структурні компоненти якого виникають на перетині різноманітних системних проекцій [8, с. 86]; один із показників навчально-пізнавальної діяльності; бажання набуття певну професію зумовлює вмотивоване, свідоме ставлення до навчання, тобто наявність особистісного смислу в набутті знань [9, с. 35].

Ідеться про спрямованість майбутнього педагога, його установки, певні вчинки, які потім переходять у характер, закріплюючись у вигляді властивостей особистості. Наявність інтересу до подолання «цифрового розриву», використання дистанційних освітніх технологій на базі електронних платформ, упровадження комп'ютерних ігрових технологій, мобільних додатків, електронного документообігу, хмарних технологій навчання та ін. стимулює розвиток здібностей, інтерес, обумовлюючи звичку до системної праці, наполегливості у досягненні цілей, впевненості у собі, твердості, рішучості.

За умов такої мотивації, дії людини спрямовані на досягнення конструктивних, позитивних результатів, обумовлюючи особистісну активність. Коли ми надихаємося ідеєю про оволодіння новими вміннями та приймаємо рішення їх набуття, з цього і починається реалізація принципу «lifelong learning» (це має бути особисте рішення людини).

Підсумовуючи, зазначимо: мотиваційна сфера є рушійною силою людської поведінки, зумовлюючи її спрямованість, діяльність, характер, емоції, вершинність та установки і впливає практично на всі психо-

логічні процеси; за наявності достатньо збалансованої системи мотивації, необхідних мотиваційних інструментів та методів, які є базою для стимулюючих методів стане ідеальною потребою вищого рівня й визначає центральний вектор особистості.

2. Проектування цифрового освітнього середовища через упровадження ІКТ, спрямованого на успішне розв'язання професійних ситуацій і завдань з високою продуктивністю

Продуктивність процесу формування цифрової компетентності майбутніх педагогів, перш за все, залежить від створення / розширення інтерактивного цифрового середовища розвивального характеру, оптимальної стратегії взаємодії, зумовлюючи успіх професійної підготовки останніх в цілому.

Ідеться про побудову цифрового розвивального середовища через упровадження інноваційних ІКТ, спрямованого на успішне вирішення професійних ситуацій і завдань майбутніми учителями крізь призму викликів діджиталізованого суспільства. Грунтовний аналіз психолого-педагогічної літератури надав можливість виявити, що індикаторами ефективного цифрового середовища розвивального характеру є: стимулювання до наполегливого опанування цифровими знаннями, уміннями й компетентностями майбутніми педагогами; формування у них глибоких знань, культури та рівня високого професіоналізму; надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії кожному студенту; забезпечення автоматизації основних процесів діяльності – відповідний Інтернет-ресурс для мережевого онлайн-контакту в інтерактивному режимі здобувачів і викладачів; уміння використовувати цифрові технології для вирішення власних життєвих проблем, для свого професійного та особистого розвитку будь-де, будь-коли протягом життя; побудова освітнього процесу на засадах взаємної поваги і партнерства між учасниками освітнього процесу.

Отже, на цій основі формується принципово нова якість професійної підготовки мобільно-інформованої освітнянської еліти із внесенням безумовних змін у цей процес, ціннісно-смісловим вектором якої постає розвивальна (стимулююча) дія компетентнісно орієнтованого педагогічного процесу на засадах розвитку випереджального мислення; формування у студентів стійкої позитивної мотивації до опанування цифровою грамотністю; створення атмосфери дослідницько-пізнавальної співпраці через генеративне навчання; стимулювання інтересу до самовідкриттів, розвиток умінь експериментальним шляхом через застосування ІКТ знаходити відповіді на складні професійні питання з орієнтацією на продуктивне досягнення результату.

3. Організація оптимальної комунікативної взаємодії усіх учасників освітнього процесу на суб'єкт-суб'єктних засадах у діджитал-просторі

У пошуках вирішення проблеми ми виходили з того, що будь-яке завдання, яке розв'язується спільно між усіма учасниками освітнього процесу, доцільно розглядати крізь призму партнерської, комунікативної взаємодії, спрямованої на встановлення сприятливого психологічного клімату, продуктивної співпраці, обміні ідеями, судженнями, переживаннями на засадах етично орієнтованої педагогіки у сучасному діджитал-просторі. Такий підхід зумовлено тим, що комунікативна, діалогічна взаємодія, суб'єкт-суб'єктне спілкування дає змогу успішно реалізувати комплекс заходів із цілеспрямованого формування цифрової компетентності майбутніх учителів у фаховій підготовці, зокрема, з використанням можливостей цифрових технологій.

Так, за теорією І. Беха, «провідною детермінантою всієї системи психічних процесів, станів, властивостей людини спілкування виявляється основним засобом, за допомогою якого здійснюються виховні впливи на особистість, за необхідності відбувається оптимізація та корекція її психологічного змісту... якщо педагог глибоко розуміє особистість, вибудовує гармонійні відносини, у своїй поведінці керується не психологічним насиллям, а переконливою регуляцією (комунікацією), то таке міжособистісне спілкування належить до діалогічного типу, який є вищим рівнем, оптимальним щодо організації, і має максимальний розвивальний, виховний і творчий потенціал, на ньому й мусить ґрунтуватися особистісно орієнтований виховний процес» [10, с. 251].

Таким чином, наведені аргументи уможливають формування цифрової компетентності майбутніх педагогів у фаховій підготовці через культивування у них інтелективно-емоційних орієнтирів; забезпечення цілісності самовираження; створення оптимального емоційного підґрунтя, чуттєвої основи контакту між усіма учасниками освітнього процесу; виховання у студентів ціннісного ставлення до людини як найвищої цінності; активізацію творчих ресурсів кожної особистості, умінь застосовувати інфокомунікаційні технології, здатності до самотрансценденції, савдосконалення та самореалізації.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, на основі аналізу широкого кола джерел і наукових праць з досліджуваної проблеми, доміантантами в їх концептуальному осмисленні ви-

значено: діджиталізація стала тією рушійною силою, фундаментальною вимогою і викликом сьогодення, зумовивши системні трансформаційні зміни абсолютно в усіх сферах суспільного життя. Особливого значення набуває питання переорієнтації сучасного педагога на глибоке усвідомлення ним нових, конкурентно орієнтованих вимог до його професійної діяльності: готовність до максимального використання цифрових інструментів, які підвищують ефективність освітнього процесу; упровадження дистанційних освітніх інновацій на основі нових можливостей цифрових технологій; опанування нових методів викладання; створення діджитал-простору – середовища із потужним потенціалом забезпечення освітньої діяльності особистості. Визначено, що успішне формування цифрової компетентності майбутніх учителів може бути ефективним за реалізації наступних організаційно-педагогічних умов, зокрема: сукупність стійких мотивів у майбутніх учителів, що виражають спрямованість особистості до опанування цифровою компетентністю; проектування цифрового освітнього середовища через упровадження ІКТ, спрямованого на успішне розв'язання професійних ситуацій і завдань з високою продуктивністю; організація оптимальної комунікативної взаємодії усіх учасників освітнього процесу на суб'єкт-суб'єктних засадах у діджитал-просторі. Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо в узагальненні й систематизації поглядів науковців на проблему діджиталізації сучасної вищої освіти у вимірах зарубіжної думки.

Список використаної літератури

1. Цифрові трансформації в Україні: чи відповідають вітчизняні інституційні умови зовнішнім викликам та європейському порядку денному? Чернівці : Поліський фонд міжнародних та регіональних досліджень, 2020. 76 с. URL: http://eap-csf.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/Research_DT_PF_WG2_ua-1.pdf (дата звернення: 12.08.2022).
2. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 05.08.2022).
3. Policy brief: education during COVID-19 and beyond. August 2020. United Nations. URL: https://www.un.org/development/desa/dspd/wp-content/uploads/sites/22/2020/08/sg_policy_brief_covid-19_and_education_august_2020.pdf (дата звернення: 02.08.2022).
4. Теоретико-методологічні засади інформатизації освіти та практична реалізація інформаційно-комунікаційних технологій в освітній сфері України : монографія / В. Ю. Биков, О. Ю. Буров, А. М. Гуржій, М. І. Жалдак, М. П. Лещенко, С. Г. Литвинова, В. І. Луговий, В. В. Олійник, О. М. Спірін, М. П. Шишкіна / наук. ред. В. Ю. Биков, С. Г. Литвинова, В. І. Луговий. Київ : Компринт, 2019. 214 с.
5. Биков В. Ю., Буров О. Ю. Цифрове навчальне середовище: нові технології та вимоги до здобувачів знань. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць. Київ ; Вінниця : Планер, 2020. Вип. 55. С. 11–22.
6. Марковець О. С. Використання інтернет-ресурсів та цифрових технологій у професійній діяльності педагога. Сучасні тенденції розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в освіті : зб. матеріалів II Міжн. наук.-практ. конф. в рамках Міжнародного освітнього форуму «Цифрова трансформація освіти». Рівне : РОІППО, 2020. С. 38–40.
7. Русинка І. Психологія : навч. посіб. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Знання, 2011. 407 с.
8. Чаусова Т. Мотивація навчальної діяльності як технологія навчання в системі післядипломної освіти. Післядипломна освіта в Україні. 2013. № 1. С. 83–86.
9. Іванова Ю. Мотивація як чинник успішного формування навчально-пізнавальної діяльності учнів. Післядипломна освіта в Україні. 2016. № 1. С. 34–37.
10. Бех І. Д. Виховання особистості : підручник. Київ : Либідь, 2008. 848 с.

References

1. Cyfrowi transformacji w Ukraini: czy odpowiadają witychyznani instytucijni umovy zovnishnim vyklykam ta jevropejskomu porjadku dennomu? (2020). [Digital transformations in Ukraine: do domestic institutional conditions meet external challenges and the European agenda?]. URL: http://eap-csf.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/Research_DT_PF_WG2_ua-1.pdf (data zvernennia: 12.08.2022). [in Ukrainian].
2. Oficijnyj veb-sajt Verkhovnoji Rady Ukrainy. Rozporjadzhennja Kabinetu ministriv Ukrainy vid 17 sichnja 2018 r. № 67-r «Pro skhvalennja Konceptiji rozvytku cyfrovoji ekonomiky ta suspiljstva Ukrainy na 2018-2020 roky ta zatverdzhennja planu zakhodiv shhodo jiji realizaciji» (2018). [Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine. Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated January 17, 2018. No. 67-r «On the approval of the Concept for the Development of the Digital Economy and Society of Ukraine for 2018-2020 and the Approval of the Action Plan for its Implementation»]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>. [in Ukrainian].
3. Policy brief: education during COVID-19 and beyond. August 2020. United Nations. https://www.un.org/development/desa/dspd/wp-content/uploads/sites/22/2020/08/sg_policy_brief_covid-19_and_education_august_2020.pdf. (in English)
4. Bykov, V.Yu., Burov, O.Yu., Gurzhii, A.M., & et al. (Eds.) (2019). *Teoretyko-metodologichni zasady informatyzaciji osvity ta praktychna realizacija informacijno-komunikacijnykh tekhnologij v osvitnij sferi Ukrainy* [Theoretical and methodological principles of informatization of education and practical implementation of information and communication technologies in the

- educational sphere of Ukraine]. Komprint. [in Ukrainian].
5. Bykov, V. Yu., & Burov O. Yu. (2020). Cyfrove navchaljne seredovyshe: novi tekhnologhiji ta vymogy do zdobuvachiv znanj [Digital learning environment: new technologies and requirements for knowledge seekers]. *Modern information technologies and innovative teaching methods in the training of specialists: methodology, theory, experience, problems: a collection of scientific works*, 55, 11–22. [in Ukrainian].
 6. Markovets, O. S. (2020). Vykorystannja internet-resursiv ta cyfrovyykh tekhnologhij u profesijnij dijajlnosti pedagogha [The use of Internet resources and digital technologies in the professional activity of a teacher]. *Modern trends in the development of information and communication technologies in education: coll. materials of the II International science and practice conf. within the framework of the International Educational Forum «Digital Transformation of Education»*. ROIPPO. [in Ukrainian].
 7. Rusinka, I. (2011). *Psykhologhija* [Psychology]. Znannya. [in Ukrainian].
 8. Chausova, T. (2013). Motyvacija navchaljnoji dijajlnosti jak tekhnologhija navchannja v systemi pisljadyplomnoji osvity [Motivation of educational activity as a learning technology in the postgraduate education system]. *Postgraduate education in Ukraine, 1*, 83–86. [in Ukrainian].
 9. Ivanova, Yu. (2016). Motyvacija jak chynnyk uspishnogho formuvannja navchaljno-piznavaljnoji dijajlnosti uchniv [Motivation as a factor in the successful formation of students' educational and cognitive activities]. *Postgraduate education in Ukraine, 1*, 34–37. [in Ukrainian].
 10. Beh, I. D. (2008). *Vykhovannja osobystosti* [Raising an individual]. Lybid. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 28.09.2022 р.

Стаття прийнята до друку 02.10.2022 р.

Sushchenko Larysa

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Head of Department of Preschool and Elementary Education
Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, Ukraine

Andryushchenko Olena

Candidate of Pedagogical Sciences
Associate Professor of the Department of Preschool and Primary Education
Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, Ukraine

Sushchenko Pavlo

Student of Professional Preliminary Higher Education at Separate Structural Division «Economic and Legal Professional College» of Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, Ukraine

DIGITAL TRANSFORMATION OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION OF SOCIETY: CHALLENGES AND PROSPECTS

Abstract. The purpose of the article is to reveal the theoretical foundations of the process of digital transformation of higher education institutions in the conditions of digitalization of society; to determine and scientifically substantiate the organizational and pedagogical conditions for the formation of digital competence of future teachers. Research methods: analysis, synthesis and systematization of scientific literature on pedagogy, psychology, encyclopedic and reference, educational and methodological publications, information resources of the Internet - to clarify, compare and contrast approaches in the direction of the outlined problem. The article reveals and scientifically substantiates the theoretical foundations of the process of digital transformation of higher education institutions in the context of digitalization society, what it the reorientation of the modern teacher to the deep awareness of new, competitively oriented requirement for his professional activity: readiness for maximum use of digital tools, which increases the effectiveness of the educational process; implementation of remote educational innovations based on new opportunities digital technologies; mastering new teaching methods; creation digital space – climate with powerful potential for providing educational activities of the individual. Development of digital literacy of the society states identified as one of the priority tasks on the way to accelerated development of the digital economy, and digital competence is one of the dominative for almost every modern person to be successful in competitively oriented life creation and self-realization in the digital society. One of the challenges of the digitalized society is the readiness of the modern teacher to the digital transformation of the education process successfully and systematically applying high-tech achievement in professional activity. It is proved that information and communication technologies are aimed, first of all, for the development and improvement of the competences of future teachers, giving them competitive advantages: speed, namely, the dynamism of the cognitive activities, motivation (encouraging applicants for higher pedagogical education to independent mastering knowledge of the new); availability of information, which simplifies mastering the learning process; interdisciplinary content. Determined: successful formation of digital competence of future teachers can be effective in the implementation of organizational and pedagogical conditions, in particular: a set of stable motives in future teachers that express the orientation of the individual to master the digital competence; designing a digital educational environment through implementation of ICT, which is aimed at the successful solution of professional situation and tasks with high productivity; organization of optimal communicative interaction of all participant in the educational process on the subject-subject principles in the digital space.

Key words: digital transformation, digitalization, digital competence, future teachers, digitalized society.